

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

สามารถสรุปเป็นตอน ๆ ได้ดังนี้ คือ

1. รายละเอียดทั่วไปเกี่ยวกับประชากรที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้ใช้ประชากรจากชุมชนชาวไทยมุสลิมที่อยู่บนเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนคลองยางประชานุสรณ์ อ.เกาะลันตา จ.กระบี่ ซึ่งก็คือ ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมทั้งหลายที่อยู่บนเขต ต.คลองยาง และ ต.เกาะกลาง ในเขต อ.เกาะลันตา จ.กระบี่ จำนวนทั้งหมด 200 คน ซึ่งเมื่อมาแจกแจงตามการส่งและไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ตามความเคร่งครัดในศาสนา, และตามฐานะทางเศรษฐกิจแล้ว พบว่า จะเป็นผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อจำนวน 100 คน, เป็นผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อจำนวน 100 คน, เป็นผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนาจำนวน 122 คน, เป็นผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ได้เคร่งครัดในศาสนา จำนวน 78 คน, เป็นผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีจำนวน 95 คน, และเป็น ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะทางเศรษฐกิจยากจนจำนวน 105 คน ทั้งนี้ยังได้พบอีกว่า ในกลุ่มผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อจำนวน 100 คน นั้น ยังสามารถแบ่งเป็นผู้ปกครองที่มีฐานะดีจำนวน 70 คน ฐานะยากจนจำนวน 30 คน, และจะเป็นผู้ปกครองที่มีความเคร่งครัดในศาสนาจำนวน 49 คน ไม่เคร่งครัดในศาสนาจำนวน 51 คน ส่วนในกลุ่มผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ได้ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อจำนวน 100 คนนั้น ก็จะพบว่า เป็นผู้ปกครองที่มีฐานะดีจำนวน 25 คน ฐานะยากจน 75 คน และจะเป็นผู้ปกครองที่มีความเคร่งครัดในศาสนาจำนวน 73 คน ไม่เคร่งครัดในศาสนาจำนวน 27 คน ซึ่งนั้นก็แสดงว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ นั้น มักจะเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีและมักจะเป็นผู้ที่ไม่ได้เคร่งครัดในศาสนาเสียเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ได้ส่งบุตรหลาน

เข้าศึกษาต่อ นั้น ก็มักจะเป็นผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจยากจน และมีความเคร่งครัดในศาสนา เลียบเป็นส่วนใหญ่นักด้วยเช่นกัน

2. รายละเอียดเกี่ยวกับความต้องการของผู้ปกครอง เด็กไทยมุสลิมที่มีต่อการบริการของโรงเรียนมัธยมศึกษาในด้านต่าง ๆ ในแต่ละรายการ

พบว่า แม้ว่าค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครอง เด็กไทยมุสลิมที่มีต่อการบริการของโรงเรียนมัธยมศึกษาในด้านต่าง ๆ ในแต่ละรายการ จะแตกต่างกันออกไปตามคุณลักษณะของผู้ปกครอง เด็กไทยมุสลิมที่ส่งและไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ ตลอดจนผู้ปกครอง เด็กไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนาและฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันก็ตาม แต่ร้อยละส่วนใหญ่แล้ว พบว่าผลต่างของค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครอง เด็กไทยมุสลิมที่มีคุณลักษณะที่แตกต่างกัน ยังมีค่าที่น้อยมากและมักจะมีค่าไม่ถึง 1.00 อีกด้วย ดังนั้นแม้ว่าเราได้เปรียบเทียบความมากน้อยตามค่าเฉลี่ยที่ปรากฏแล้วทำให้ ผู้ปกครอง เด็กไทยมุสลิมที่ส่งและไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ ตลอดจนผู้ปกครอง เด็กไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนาและฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน มีปริมาณความต้องการที่มีต่อการบริการของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในด้านต่าง ๆ ในแต่ละรายการแตกต่างกันออกไปด้วยตามที่ได้ตั้งสมมุติฐานไว้ก็ตาม แต่เนื้อหาของความต้องการของผู้ปกครอง เด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ ที่มีต่อการบริการของโรงเรียนมัธยมศึกษาในด้านต่าง ๆ ในแต่ละรายการ ก็มีได้แตกต่างกันไปด้วยดังที่ได้ตั้งสมมุติฐานไว้ ทั้งนี้จะพบอีกว่า ในขณะที่เนื้อหาและปริมาณความต้องการของผู้ปกครอง เด็กไทยมุสลิมที่ไม่ได้ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ มีความคล้ายคลึงกับเนื้อหาและปริมาณความต้องการของผู้ปกครอง เด็กไทยมุสลิมที่มีความเคร่งครัดในศาสนา และผู้ปกครองที่มีฐานะยากจน ก็จะพบว่า เนื้อหาและปริมาณความต้องการของผู้ปกครอง เด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ ก็จะมี ความคล้ายคลึงกับ เนื้อหาและปริมาณความต้องการของผู้ปกครอง เด็กไทยมุสลิมที่ไม่ได้เคร่งครัดในศาสนา และผู้ปกครองที่มีฐานะดีด้วย ทั้งนี้ก็เป็นเพราะว่า ผู้ปกครอง เด็กไทยมุสลิมที่ไม่ได้ส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษามักจะเป็นผู้ที่มีความเคร่งครัดในศาสนา และเป็นผู้ที่มีฐานะยากจน ซึ่งก็เช่นเดียวกันกับที่ได้พบว่าผู้ปกครอง เด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้ารับการศึกษามักจะเป็นผู้ที่ไม่ได้เคร่งครัดในศาสนา และมักจะเป็นผู้ที่มีฐานะดีไปในขณะที่เดียวกันด้วยนั่นเอง

ซึ่งผู้วิจัยก็สามารถนำรายละเอียดเกี่ยวกับความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีต่อการบริการของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในด้านต่าง ๆ ในแต่ละรายการ มาอภิปรายผลดังนี้คือ

ด้านกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามในโรงเรียน

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ต้องการให้เด็กนักเรียนในชั้น ม.1 ถึง ม.3 ทำการละหมาดที่โรงเรียน และต้องการให้ไปละหมาดที่มัสยิดในวันศุกร์ร่วมกับชุมชน ในปริมาณที่มากกว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตาม ค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าว ในรายการที่ต้องการให้เด็กนักเรียนในชั้น ม.1 ถึง ม.3 ทำการละหมาดที่โรงเรียน และต้องการให้ไปละหมาดในวันศุกร์ร่วมกับชุมชน ณ มัสยิด ถี่ถ้วนแต่มีค่ามาก คือมีค่าเกิน 4.00 ทั้งสิ้น

ทั้งนี้ ต่างก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า การละหมาดนั้นเป็นหลักการข้อสองจากห้าประการที่มุสลิมทั้งชายและหญิงต้องปฏิบัติ ครอบจะเริ่มมีเกณฑ์บังคับให้เด็ก ๆ ทำการละหมาดเมื่อมีอายุ 10 ปี ซึ่งเทียบเท่ากับนักเรียนที่อยู่ชั้น ป.5 หรือ ป.6 ครอบที่นักเรียนในชั้น ม.1 ถึง ม.3 ล้วนแต่มีอายุเกิน 10 ปี จึงต้องการให้นักเรียนในชั้น ม.1 ถึง ม.3 ทำการละหมาดที่โรงเรียนเป็นประจำทุกวัน เป็นอย่างมาก เช่นเดียวกับที่ต้องการให้นักเรียนไปละหมาดในวันศุกร์ร่วมกับชุมชน ณ มัสยิด เป็นอย่างมากด้วย ทั้งนี้เพราะต่างก็เชื่อว่าการละหมาดในวันศุกร์ที่มัสยิดนั้น จะมีอันสงฆ์มากกว่าการละหมาดประจำวัน อีกทั้งจะมีการอบรมสั่งสอนมุสลิมที่ไปละหมาดด้วย เด็กนักเรียนจึงควรไปละหมาดในวันศุกร์ร่วมกับชุมชน ณ มัสยิดที่อยู่ใกล้ ๆ โรงเรียน อย่างไรก็ตามผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมบางคนก็เห็นว่า ถ้าเด็กนักเรียนไปละหมาดในวันศุกร์ร่วมกับชุมชนที่มัสยิดแล้วกลับมาเรียนไม่ทัน ก็อาจให้นักเรียนทำการละหมาดที่โรงเรียนก็ได้ โดยทางโรงเรียนควรเพิ่มเวลาในการทำละหมาดในวันศุกร์ให้มากกว่าวันปกติ และควรเชิญผู้มีความรู้ทางศาสนาอิสลามมาให้การ

อบรมสั่งสอนหรือให้ความรู้ที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลามแก่นักเรียนในช่วงก่อน หรือหลังการ
ละหมาด

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครอง
เด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ต้องการ
ให้นักเรียนชั้น ม.1 ถึง ม.3 ถูกลด มากกว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลาน
เข้าศึกษาต่อ ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิม
ที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตาม ค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตาม
คุณลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวในรายการที่ต้องการให้นักเรียนชั้น ม.1 ถึง ม.3 ถูกลด
ก็ล้วนแต่มีค่ามาก คือมีค่ามากกว่า 4.00 ทั้งสิ้น

ทั้งนี้ต่างก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า ต้องการให้นักเรียนชั้น ม.1 ถึง ม.3
ถูกลดเป็นอย่างมาก ก็เพราะต้องการให้เด็กได้มีการทดลองปฏิบัติไว้ก่อน เมื่อถึงวัยอัน
สมควรที่ศาสนบัญญัติ (ชายบังคับในการถือศีลอดเมื่อมีการฟันถึงเพศตรงข้ามหรือมีสุจิไหล
ออกมา ส่วนหญิงเมื่อมีประจำเดือน) ก็สามารถปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งนักเรียน
ชั้น ม.1 ถึง ม.3 ก็นับว่าอยู่ในวัยใกล้เคียงกับบังคับหรือบางคนก็อาจอยู่ในเกณฑ์แล้วก็ได้

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครอง
เด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ต้องการ
ให้นักเรียนไทยมุสลิมที่ต้องเข้าร่วมพิธีหัจญ์ นาคอกำริรูปเทียนมอบแก่ครู โดยไม่มี
การกราบ และมอบเฉพาะคอกำริ โดยไม่มีรูปเทียนและการกราบ น้อยกว่า ผู้ปกครองเด็ก
ไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา,
และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตาม ค่าเฉลี่ยของความต้องการของ
ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าว ในรายการที่ต้องการให้เด็กนำ
คอกำริรูปเทียนมอบแก่ครูโดยไม่มีกรการกราบ ก็ล้วนแต่มีค่าน้อยมาก คือมีค่าไม่เกิน 1.00
ในทุกกลุ่ม และค่าเฉลี่ยในรายการดังกล่าวก็จะมีค่าน้อยกว่า ค่าเฉลี่ยของความต้องการ
ในรายการที่ต้องการให้นักเรียนมอบเฉพาะคอกำริแก่ครูในพิธีหัจญ์ โดยไม่มีรูปเทียนและ
การกราบด้วย

ทั้งนี้ต่างก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า การที่ให้นักเรียนไทยมุสลิมที่ต้องเข้าร่วมพิธีไหว้ครู นาคอกวามูรูปเทียบมอแก่ครูแม้ว่าจะไม่มีการกราบแล้วก็ตาม เป็นการกระทำที่ผิดหลักการของศาสนาอิสลาม จึงควรรำให้มีการเปลี่ยนรูปแบบพิธีไหว้ครูเสียใหม่ ด้วยการเชิญผู้นำทางศาสนา เช่น โต๊ะครู โต๊ะอิหม่าม ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาอิสลามทั้งหลาย มาเป็นผู้นำในการขอพร และให้รวาทแก่เด็กนักเรียนมุสลิม โดยอาจจะแยกแยะพิธีสำหรับเด็กไทยพุทธและเด็กไทยมุสลิม หรือไม่นั้นก็ควรคงพิธีไหว้ครูไปเลยก็ได้

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ต้องการให้นักเรียนไทยมุสลิม ที่ต้องเข้าร่วมในพิธีการต่าง ๆ ซึ่งประธานจะต้องจตุรูปเทียบบูชาพระรัตนตรัย ยืนตรงขณะที่ประธานจตุรูปเทียบ และนั่งอยู่กับที่ตามเดิม น้อยกว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตาม ค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าว ในรายการที่ต้องการให้นักเรียนไทยมุสลิมที่ต้องเข้าร่วมพิธีการต่าง ๆ ซึ่งประธานจะต้องจตุรูปเทียบบูชาพระรัตนตรัย ยืนตรงขณะที่ประธานจตุรูปเทียบ ก็ล้วนแต่มีค่าน้อยมาก คือ มีค่าไม่ถึง 2.00 ทั้งสิ้น และค่าเฉลี่ยความต้องการในรายการดังกล่าว ก็จะมีค่าน้อยกว่า ค่าเฉลี่ยของความต้องการในรายการที่ต้องการให้นักเรียน นั่งอยู่กับที่ตามเดิม ที่มักจะมีค่าเฉลี่ย 2.00 แต่ไม่ถึง 3.00

ทั้งนี้ต่างก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า การที่เด็กไทยมุสลิมเข้าร่วมพิธีการต่าง ๆ ซึ่งประธานจะต้องจตุรูปเทียบบูชาพระรัตนตรัยนั้น ขัดกับหลักการของศาสนาอิสลาม ดังนั้นจึงไม่ควรให้เด็กไทยมุสลิมเข้าร่วมในพิธีการดังกล่าว ไม่ว่าจะให้เด็กยืนตรง หรือนั่งอยู่กับที่ตามเดิมในขณะที่ประธานจตุรูปเทียบบูชาพระรัตนตรัยก็ตาม

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ต้องการให้นักเรียนปฏิบัติตามทางศาสนาอิสลาม, ต้องการให้ทบทวนหลักการของศาสนาอิสลาม, และต้องการให้อ่านคู่มือ ภายหลังจากที่เชิญธงชาติขึ้นสู่เสา ตลอดจนต้องการให้ทางโรงเรียนจัดนิทรรศการเกี่ยวกับศาสนาอิสลามในโรงเรียนเป็นครั้งคราว และต้องการให้มี

การอบรมศาสนาแก่นักเรียนไทยมุสลิมระหว่างปิดภาคเรียน โดยใช้สถานศึกษาของโรงเรียนมากกว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตาม ค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ และในรายการดังกล่าว ก็ล้วนแต่มีค่าเกิน 3.50 ทั้งสิ้น

ทั้งนี้ต่างก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า ควรให้นักเรียนปฏิบัติตามทางศาสนาอิสลาม, ทบทวนหลักการของศาสนาอิสลาม และให้อ่านคู่มือ ภายหลังจากเชิงประชาชาติ ตลอดจนต้องการให้ทางโรงเรียนจัดกิจกรรมเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม ในโรงเรียนเป็นครั้งคราวและต้องการให้มีการอบรมศาสนาแก่นักเรียนไทยมุสลิมในระหว่างปิดภาคเรียน โดยใช้สถานศึกษาของโรงเรียนเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะต่างก็เห็นว่า การกระทำดังกล่าวจะเป็นการสนับสนุนหรือส่งเสริมให้เด็กไทยมุสลิมมีความรู้ความเข้าใจในศาสนาอิสลาม อันจะทำให้พวกเขาเป็นอิสลามิกชนที่ดีต่อไป

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ต้องการให้นักเรียนมุสลิมที่เป็นนักกีฬาเพศชายและหญิง นุ่งกางเกงขาสั้นเข้าแข่งขันกีฬาในโรงเรียนหรือนอกโรงเรียน น้อยกว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตาม ค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวในรายการที่ต้องการให้นักเรียนมุสลิมที่เป็นนักกีฬาเพศหญิงนุ่งกางเกงขาสั้นเข้าแข่งขันกีฬาก็ล้วนแต่มีค่าน้อยมาก คือ ต่างก็มีค่าไม่ถึง 2.00 และต่างก็มีค่าน้อยกว่า ค่าเฉลี่ยของความต้องการในรายการที่ต้องการให้นักเรียนมุสลิมที่เป็นนักกีฬาเพศชายนุ่งกางเกงขาสั้นเข้าแข่งขันกีฬา ที่มีค่าไม่มากอีกเช่นกัน เพียงแต่มีค่าเกิน 2.00 แต่ไม่ถึง 3.50

ทั้งนี้ต่างก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า ไม่ต้องการให้นักเรียนมุสลิมนุ่งกางเกงขาสั้นเข้าแข่งขันกีฬาเท่าไรนัก โดยเฉพาะนักเรียนเพศหญิง ก็จะไม่ต้องการให้นักเรียนนุ่งกางเกงขาสั้นเข้าแข่งขันกีฬามากกว่านักเรียนเพศชาย ทั้งนี้เพราะ ศาสนาอิสลามไม่

ส่งเสริมให้บุรุษหรือสตรีเปิดเผยส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ในส่วนที่ควรจะปกปิดได้ตามใจชอบ ดังนั้นเมื่อผู้หญิงที่เริ่มรุ่นสาว จะออกจากบ้านด้วยกิจธุระใด ๆ ก็ตาม ต้องคลุมศีรษะและต้องแต่งกายให้ปกปิดส่วนของร่างกายต่าง ๆ ให้มีขีดจำกัดเฉพาะใบหน้าและฝ่ามือเท่านั้น ส่วนผู้ชายนั้นให้ปกปิดเลยสะดือและหัวเข่า ครอบมาได้ระบุว่าจะเป็นกางเกงหรือผ้าสร่ง อย่างไรก็ตามผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมบางคนก็มีความเห็นว่า ในกรณีที่น่าจะเป็นจริง ๆ หรือ ในกรณีที่นักเรียนมุสลิมต้องเข้าแข่งขันกีฬาในประเภทที่มีกติกาบังคับให้แต่งกายอย่างนั้น ก็ควรให้เด็กนักเรียนมุสลิมปฏิบัติให้เหมือน ๆ กับที่สากลนิยม เพียงแต่ว่า ถ้าหลีกเลี่ยงได้ก็ควรหลีกเลี่ยง ครอบมาให้เด็กใส่กางเกงวอร์มขายาวที่นิยมมาให้นักเรียนสวมใส่เรียนในวิชาพลศึกษาแทน

ด้านการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษา

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ต้องการให้ทางโรงเรียนเปิดสอนวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลาม เช่น วิชาเอกภาพ (ส 012) กุรอาน (ส 013) ศาสนประวัติ (ส 016) และศาสนบัญญัติ (ส 014) ตลอดจนต้องการให้ทางโรงเรียนจัดการให้วิชาที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลามต่าง ๆ ดังกล่าว เป็นวิชาบังคับสำหรับนักเรียนไทยมุสลิม มากกว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน อย่างไรก็ตาม ค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิม ตามคุณลักษณะต่าง ๆ และในรายการดังกล่าว ก็ล้วนแต่มีค่ามาก คือ มีค่าเกิน 4.00 ทั้งสิ้น

ทั้งนี้ต่างก็มีความเห็นว่า นักเรียนไทยมุสลิมควรที่จะได้เรียนวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับศาสนาอิสลามเป็นอย่างมากทุกคน ทั้งนี้เพราะเด็กจะได้นักความรู้ในวิชาต่าง ๆ ดังกล่าวไปปฏิบัติตามชีวิตประจำวันได้ อีกทั้งจะเป็นการลดภาระเด็กไม่ต้องการเรียนศาสนาในยามค่ำคืนได้ด้วย

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ต้องการ

าห์หนังสือเรียนของนักเรียนมีเนื้อหาในเรื่อง ประวัติพระพุทธเจ้า, หลักธรรมคำสอนของศาสนาพุทธ, บทสวดมนต์ของศาสนาพุทธ, วันสำคัญต่าง ๆ ของศาสนาพุทธ, จริยศึกษา เช่นการแสดงความเคารพด้วยการกราบไหว้, และเนื้อหาเกี่ยวกับสุริยจักรวาล กาเนิดของดวงจันทร์ และดวงดาวตลอดจนเนื้อหาที่เกี่ยวกับกาเนิดของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ตามหลักการวิทยาศาสตร์ น้อยกว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตาม ถ้าจะยกเว้นเนื้อหาที่เกี่ยวกับสุริยจักรวาล กาเนิดของดวงจันทร์และดวงดาว ตลอดจนเนื้อหาที่เกี่ยวกับกาเนิดของสิ่งมีชีวิตทั้งหลายตามหลักการวิทยาศาสตร์แล้ว ก็พบว่าค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ และในรายการดังกล่าว ก็ล้วนแต่มีค่าน้อย คือมักจะมีค่าไม่ถึง 2.50 ทั้งนี้ต่างก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า เนื้อหาดังที่กล่าวมานั้น ล้วนแต่ไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนชาวไทยมุสลิม

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ต้องการให้นักเรียนไหว้ครูตามหลักวิชาการระดับระบอบ น้อยกว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะดี ทั้งนี้จะพบว่าในขณะที่ค่าเฉลี่ยของความต้องการในรายการดังกล่าว ในกลุ่มผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองที่เคร่งครัดในศาสนา และผู้ปกครองที่มีฐานะยากจน มีค่าเฉลี่ยไม่ถึง 2.00 ค่าเฉลี่ยของความต้องการในรายการดังกล่าว ในกลุ่มผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองที่มีฐานะยากจนก็มีค่าเกิน 2.00 แต่ยังไม่ถึง 3.00 ซึ่งก็นับว่าผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมในแต่ละกลุ่มก็ยังมีค่าเฉลี่ยของความต้องการในรายการดังกล่าวไม่มากนัก ทั้งนี้ต่างก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า การกระทำดังกล่าวขัดกับหลักการของศาสนาอิสลาม ซึ่งมีหลักการห้ามสการกราบไหว้บูชาได้เพียงพระเจ้าองค์เดียวเท่านั้น

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ต้องการให้นักเรียนไปเข้าค่ายพักแรม ลูกเสือและเนตรนารี น้อยกว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครอง

เด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะดี ทั้งนี้จะพบว่าในขณะที่ค่าเฉลี่ยของความต้องการในรายการดังกล่าว ในกลุ่มผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ยังมีค่าเฉลี่ยความต้องการไม่เกิน 2.60 แต่ค่าเฉลี่ยของความต้องการในรายการดังกล่าวในกลุ่มผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองที่มีฐานะดี ก็มีค่าเกิน 3.00 แต่ยังไม่ถึง 4.00 อย่างไรก็ตามต่างก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่าเด็กนักเรียนในชั้น ม.1 ถึง ม.3 นับว่าอยู่ในวัยที่เริ่มเป็นหนุ่มสาวแล้ว ดังนั้นการที่ต้องไปเข้าค่ายพักแรมลูกเสือเนตรนารีร่วมกันทางโรงเรียนก็ควรที่จะหามาตรการคอยควบคุมมิให้เด็กนักเรียนมีความประพฤติที่นอกกลุ่มนอกทางด้วย

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ต้องการให้ครูนำนักเรียนออกไปศึกษาตามแหล่งวิชาที่อยู่ในชุมชน น้อยกว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตาม ค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ ในรายการดังกล่าว ก็ล้วนแต่มีค่าใกล้เคียงกันมาก ร้อยมากจะมีค่าเกิน 3.50 แต่ไม่ถึง 4.00 ทั้งสิ้น ทั้งนี้ต่างก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่าต้องการให้ครูนำนักเรียนออกไปศึกษาตามแหล่งวิชาที่อยู่ในชุมชนเป็นอย่างมาก เพราะจะเป็นการสนับสนุนการเรียนของเด็กให้ได้ผลดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมบางคนก็เห็นว่า โรงเรียนมิได้ตั้งอยู่ใกล้บ้านชาวบ้านทั้งหลายเสียเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นทางโรงเรียนควรมีการวางแผนให้ครูนำนักเรียนออกไปศึกษาตามแหล่งวิชาที่อยู่ในชุมชนให้รอบคอบด้วย มิเช่นนั้นจะทำให้เด็กสูญเสียเวลาเรียนที่โรงเรียนโดยใช่เหตุ

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ต้องการให้ลดเวลาเรียนในแต่ละวัน เพื่อให้เด็กไทยมุสลิมได้มีโอกาสดูเรียนศาสนามากขึ้น มากกว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตาม ค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ ในรายการดังกล่าว ก็

ล้วนแต่มีค่าใกล้เคียงกันมาก โดยจะมีค่าเกิน 3.40 แต่ไม่ถึง 4.00 ทั้งสิ้น ทั้งนี้ต่างก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า การเรียนศาสนาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็กไทยมุสลิม ถ้าลดเวลาเรียนให้เด็กเล็กเร็วขึ้น เด็กก็จะได้มีเวลาเตรียมตัวไปเรียนศาสนาได้อย่างเต็มที่ ทั้งสามารถทำที่บ้านที่ครู-อาจารย์สั่งได้ครบถ้วน อย่างไรก็ตามการเรียนวิชาสามัญเป็นสิ่งจำเป็น ถ้าลดเวลาเรียนจนทำให้การเรียนวิชาสามัญของเด็กต้องด้อยไปด้วย ก็ไม่ควรจะลด เพราะเด็ก ๆ ต้องไปเรียนศาสนาที่บ้านโต๊ะครู หรือที่มัสยิดในตอนค่ำ ๆ อยู่ดี เพราะในช่วงกลางวันโต๊ะครูก็ต้องทำมาหาเลี้ยงชีพเช่นกัน

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ต้องการให้ทางโรงเรียนขยายชั้นเรียนจาก ม.1 ถึง ม.6 น้อยกว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตาม ค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ ในรายการดังกล่าว ก็ล้วนแต่มีค่าใกล้เคียงกันมาก โดยจะมีค่าเกิน 4.20 แต่ไม่ถึง 4.50 ทั้งสิ้น ทั้งนี้ต่างก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า ต้องการให้ทางโรงเรียนขยายชั้นเรียนจาก ม.1 ถึง ม.6 เป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะบุตรหลานจะได้เรียนใกล้บ้าน โดยไม่ต้องออกไปศึกษานอกชุมชนให้เป็นที่ห่วงใย และเสียค่าใช้จ่ายสูงอีกด้วย

ด้านบุคลากร

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ต้องการให้มีครู-อาจารย์เป็นคนไทยพุทธ น้อยกว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตาม ค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ ในรายการดังกล่าวก็ล้วนแต่มีค่าเกิน 2.00 แต่ไม่ถึง 2.90 ทั้งสิ้น ทั้งนี้ต่างก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่าไม่ต้องการให้โรงเรียนในชุมชนมุสลิม มีครู-อาจารย์ไทยพุทธมากเท่าไรนัก เพราะครู-อาจารย์ไทยพุทธ มักจะขาดความรู้ ความเข้าใจในวัฒนธรรม

หรือประเพณีของชุมชนชาวไทยมุสลิม ซึ่งอาจจะสอนให้เด็กกระทำการบางอย่างที่ขัดกับหลักการของศาสนาอิสลามก็ได้

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ต้องการให้ครู-อาจารย์แต่งกายแบบสากลดังที่ได้ปฏิบัติอยู่ น้อยกว่าผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตามค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ ในรายการดังกล่าวก็ล้วนแต่มีค่าเกิน 2.70 แต่ไม่ถึง 3.50 ทั้งสิ้น ทั้งนี้ต่างก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่าต้องการให้ครู-อาจารย์ แต่งกายแบบชาวไทยมุสลิม เช่น ครูผู้หญิงให้นุ่งผ้าใส่สร้อยบาเต๊ะ แล้วใส่เสื้อยาวอ หรือเสื้อแบบชวา และมีผ้าคลุมศีรษะหรือโหล่ เป็นต้น เป็นต้น เป็นอย่างมาก เพราะจะได้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กและเยาวชน ตลอดจนชาวบ้านในชุมชน ซึ่งนับวันจะหันมานิยมการแต่งกายแบบสากลมากขึ้นทุกวัน เพราะฉะนั้นแม้ครู-อาจารย์ จะแต่งกายแบบสากลดังที่ได้ปฏิบัติอยู่ก็มีได้รังเกียจแต่อย่างใด

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ต้องการให้ครู-อาจารย์ที่เป็นคนไทยพุทธ มีความรู้ความเข้าใจในศาสนาอิสลามมากกว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตามค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิม ตามคุณลักษณะต่าง ๆ ในรายการดังกล่าว ก็ล้วนแต่มีค่าเกิน 3.60 แต่ไม่เกิน 4.20 ทั้งสิ้น ทั้งนี้ต่างก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า ต้องการให้ครู-อาจารย์ ที่เป็นคนไทยพุทธมีความรู้ความเข้าใจในศาสนาอิสลามเป็นอย่างมาก เพราะจะทำให้ครู-อาจารย์ ไทยพุทธ สามารถปฏิบัติหน้าที่หรือปฏิบัติตนโดยไม่ขัดกับวัฒนธรรมอิสลาม

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ต้องการให้ครู-อาจารย์ที่เป็นคนไทยพุทธทําอาหารเลี้ยงเด็ก ในโอกาสต่าง ๆ น้อยกว่า ผู้ปกครอง

เด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตาม ค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ ในรายการดังกล่าว ก็ล้วนแต่มีค่าไม่ถึง 2.90 แต่จะไม่ต่ำกว่า 1.40 ทั้งสิ้น ทั้งนี้ต่างก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า ไม่ต้องการให้ครู-อาจารย์ที่เป็นคนไทยพุทธทำอาหารเลี้ยงเด็กในโอกาสต่าง ๆ มากเท่าไรนัก ทั้งนี้เพราะบทบัญญัติของศาสนาอิสลามมีข้อห้ามเกี่ยวกับการบริโภคไว้มากมาย เช่นว่า มุสลิมจะต้องไม่บริโภคสัตว์ที่ตายในอาการต่าง ๆ เช่นสัตว์ที่ถูกรัดคอตาย, ถูกตีตาย, ชนกันตาย หรือสัตว์ที่ตายเอง, มุสลิมต้องไม่บริโภคเลือดสัตว์ทุกประเภท, มุสลิมต้องไม่บริโภคเนื้อหมู, มุสลิมจะไม่บริโภคเนื้อสัตว์ที่มีไค้ผ่านการฆ่าโดยมุสลิม เพราะถือว่าไม่ผ่านการกล่าวนามพระเจ้า และไม่ผ่านการทำความสะอาดตามศาสนบัญญัติ เป็นต้น ดังนั้นถ้าหากให้ครูไทยพุทธทำอาหารเลี้ยงเด็กมุสลิม ย่อมจะปฏิบัติไม่ถูกต้องหรือขัดกับหลักการของศาสนาอิสลามได้

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ต้องการให้มีครู-อาจารย์ที่เป็นเพศชายสอนนักเรียนผู้หญิง น้อยกว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตาม ค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ ในรายการดังกล่าว ก็มักจะมีค่าเกิน 2.00 แต่ไม่ถึง 3.00 ทั้งสิ้น ทั้งนี้ต่างก็มีความเห็นว่า ไม่ต้องการให้ครู-อาจารย์ ที่เป็นเพศชายสอนนักเรียนผู้หญิงมากเท่าไรนัก ทั้งนี้เพราะศาสนาอิสลามห้ามเด็กสาวใกล้ชิดกับบุคคลต่างเพศที่มีชำอวดสินทวนครอบครัว และในขณะที่ยังไม่แต่งงาน ซึ่งจะเห็นได้ว่าแม้กระทั่ง เวลาทำการละหมาดที่มีสับิด ก็ยังต้องมีฉากหรือผ้าม่านกั้นระหว่างเพศชายและเพศหญิง อย่างไรก็ตามผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมบางคน ซึ่งมักจะอยู่ในกลุ่มผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ และผู้ปกครองที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา ก็มีความเห็นว่า นักเรียนผู้หญิงอาจจะต้องได้เรียนกับครู-อาจารย์เพศชายบ้างก็ได้ ทั้งนี้เพราะยังมีเพื่อนนักเรียนคนอื่น ๆ ร่วมอยู่ด้วย จึงไม่น่าจะมีปัญหาแต่อย่างใด

ด้านอาคารสถานที่

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ต้องการให้ทางโรงเรียนมีห้องสมุดสำหรับค้นคว้าทางศาสนาอิสลาม ตลอดจนต้องการเข้าไปอ่านหนังสือในห้องสมุดของโรงเรียน มากกว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตามค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ ในรายการที่ต้องการให้ทางโรงเรียนมีห้องสมุด สำหรับค้นคว้าทางศาสนาอิสลาม ก็ล้วนแต่มีค่าเกิน 4.20 และในรายการที่ต้องการเข้าไปอ่านหนังสือในห้องสมุดของโรงเรียน ก็ล้วนแต่มีค่าเกิน 3.30 แต่ไม่เกิน 3.60 ทั้งสิ้น ทั้งนี้ต่างก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า ต้องการให้ทางโรงเรียนมีห้องสมุดสำหรับค้นคว้าทางด้านศาสนาอิสลาม ตลอดจนต้องการให้คนในชุมชนได้เข้าไปอ่านหนังสือในห้องสมุด เป็นอย่างมาก ทั้งนี้ก็เพื่อว่าคนในชุมชนตลอดจนครู-อาจารย์ และนักเรียนเองได้มีแหล่งค้นคว้าหรือศึกษาหาความรู้ทางด้านศาสนาอิสลามเพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ต้องการเข้าไปใช้ห้องประชุมและสถานที่ของโรงเรียน เพื่อเป็นสถานที่จัดงาน ตลอดจนต้องการเข้าไปใช้สนามกีฬาเพื่อพักผ่อนหย่อนใจน้อยกว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตามค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ ในรายการดังกล่าวก็ล้วนแต่มีค่าเกิน 2.90 แต่ไม่เกิน 3.60 ทั้งสิ้น ทั้งนี้ต่างก็เห็นว่าไม่จำเป็นต้องใช้ห้องประชุมและสถานที่ของโรงเรียนเพื่อเป็นสถานที่จัดงาน ตลอดจนไม่จำเป็นต้องเข้าไปใช้สนามกีฬา เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ มากเท่าไรนัก ทั้งนี้ต่างก็เห็นว่าในละแวกบ้านต่างก็มีมีสปีด ซึ่งชาวบ้านทุกคนสามารถเข้าไปใช้ได้อย่างเต็มที่ ไร้อย่างไม่ต้องขออนุญาตจากใครและในทุกวันศุกร์ก็จะมีชาวบ้านมาร่วมปฏิบัติศาสนกิจเป็นจำนวนมาก หากจะมีการประชุมปรึกษาหารือในเรื่องใด ๆ ก็สามารถกระทำได้โดยสะดวก ไม่ต้องไปใช้ห้องประชุมและสถานที่ของโรงเรียนก็ได้ สำหรับสนามกีฬาก็เช่นกัน จะสะดวกเฉพาะ

บ้านที่อยู่ใกล้โรงเรียนเท่านั้น แต่สำหรับบ้านที่อยู่ไกล ๆ ออกไปเห็นควรวางใช้สนามกีฬาในหมู่บ้าน หรือตามลานบ้านของแต่ละคนดีกว่า

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ฐานะยากจน ต้องการเข้าร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียนเมื่อทางโรงเรียนมีการจัดงาน และต้องการเข้าชมนิทรรศการที่ทางโรงเรียนจัดแสดงผลงานของนักเรียน น้อยกว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตามค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ ในรายการดังกล่าวก็ล้วนแต่มีค่าเกิน 3.40 แต่ไม่เกิน 3.80 ทั้งสิ้น ทั้งนี้ต่างก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า ถ้ามีเวลาว่างพอก็ต้องการมาร่วมกิจกรรมกับทางโรงเรียนเมื่อทางโรงเรียนมีการจัดงาน และต้องการเข้าชมนิทรรศการที่ทางโรงเรียนจัดแสดงผลงานของนักเรียนอย่างมากเสมอ

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ฐานะยากจน ต้องการทัศนศึกษาร่วมกับคณะครู-อาจารย์และนักเรียน น้อยกว่าผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตามค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ ในรายการดังกล่าวก็ล้วนแต่มีค่าเกิน 2.90 ทแต่ไม่เกิน 3.20 ทั้งสิ้น ทั้งนี้ต่างก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า การไปทัศนศึกษานั้นต้องใช้ทั้งเงินและเวลาว่าง ฉะนั้น ถ้าช่วงที่ทางโรงเรียนจัดทัศนศึกษาเป็นช่วงที่ตัวผู้ปกครองมีทั้งเงินและเวลาว่าง ก็อยากจะไปด้วย แต่ถ้าเป็นช่วงที่ไม่มีเงินและเวลาก็ไม่ต้องการไป

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ฐานะยากจน ต้องการให้ทางโรงเรียนมีบริการตรวจร่างกายหรือปฐมพยาบาลเบื้องต้นแก่ชุมชน มากกว่า

ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตาม ค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ ในรายการดังกล่าว ก็ล้วนแต่มีค่าไม่ต่ำกว่า 3.95 และไม่เกิน 4.30 ทั้งสิ้น ทั้งนี้ต่างก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า ต้องการให้ทางโรงเรียนมีบริการตรวจร่างกาย หรือปฐมพยาบาลเบื้องต้นแก่ชุมชนเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เพราะจะเป็นการแบ่งเบาภาระทางการเงิน ไม่ต้องไปเสียค่ายาหรือค่ารักษาพยาบาลที่คลินิกต่าง ๆ

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนาและผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ต้องการให้ทางโรงเรียนเปิดอบรมวิชาชีพแก่ชุมชนในเรื่องต่าง ๆ เช่น การตัดเย็บเสื้อผ้า, การตัดผมและการถนอมอาหาร น้อยกว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตามค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ ในรายการดังกล่าวก็ล้วนแต่มีค่าไม่ต่ำกว่า 4.00 แต่ก็ไม่เกิน 4.20 ทั้งสิ้น ทั้งนี้ต่างก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า ต้องการให้ทางโรงเรียนเปิดอบรมวิชาชีพแก่ชุมชนในเรื่องต่าง ๆ เช่น การตัดเย็บเสื้อผ้า, การตัดผม และการถนอมอาหาร เป็นอย่างมาก เพราะชาวบ้านทั้งหลายจะไม่มีความรู้ในวิชาชีพต่าง ๆ ดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ให้แก่ตนเอง ตลอดจนใช้ประกอบอาชีพได้

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ต้องการให้คณะครูได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนมุสลิม และต้องการให้คณะครู-อาจารย์ได้มีโอกาสพบปะกับผู้นำชุมชน มากกว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตามค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ ในรายการดังกล่าวก็ล้วนแต่มีค่าเกิน 3.90 แต่ไม่เกิน 4.30 ทั้งสิ้น ทั้งนี้ต่างก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า ต้องการให้คณะครู-อาจารย์ได้มีโอกาสมานพบปะกับผู้นำชุมชน และเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนมุสลิมเป็นอย่างมาก เพราะการกระทำดังกล่าวทำให้คณะครู-อาจารย์ ได้มีโอกาสดูคุยหรือติดต่อสัมพันธ์กับผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมและผู้นำชุมชนอันจะก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตลอดจนระหว่างชาวไทยพุทธและ

ชาวไทยมุสลิม

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนาและผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ต้องการให้ทางโรงเรียนจัดชุมนุมระหว่างศิษย์เก่ากับทางโรงเรียน น้อยกว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตามค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ ในรายการดังกล่าวก็ล้วนแต่มีค่าเกิน 3.25 แต่ไม่เกิน 3.75 ทั้งนี้ต่างก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า การจัดชุมนุมระหว่างศิษย์เก่ากับทางโรงเรียนนั้นจะทำให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ ตลอดจนมีการสังสรรค์รื่นเริงระหว่างศิษย์เก่ากับทางโรงเรียน ซึ่งได้แก่คณะครู-อาจารย์ และเด็กนักเรียนที่อยู่ปัจจุบัน ดังนั้นถ้าการจัดชุมนุมดังกล่าวถูกจัดขึ้นในช่วงกลางวันและลักษณะของงานเป็นการเลี้ยงสังสรรค์ที่ไม่ขัดกับหลักการของศาสนาอิสลาม ก็ต้องการให้ทางโรงเรียนจัดชุมนุมระหว่างศิษย์เก่ากับทางโรงเรียนเป็นอย่างมาก

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ต้องการให้คณะครู-อาจารย์ออกเยี่ยมพบปะตนเพื่อชี้แจงผลการเรียนของนักเรียน น้อยกว่าผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตาม ค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ ในรายการดังกล่าว ก็ล้วนแต่มีค่าไม่ต่ำกว่า 4.20 แต่ไม่เกิน 4.35 ทั้งสิ้น ทั้งนี้ ต่างก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า ต้องการให้คณะครู-อาจารย์ออกเยี่ยมเพื่อชี้แจงผลการเรียนของนักเรียนเป็นอย่างมาก เพราะ ทำให้ผู้ปกครองได้รู้จักใกล้ชิดกับครู-อาจารย์ ในโรงเรียนอันจะทำให้ทราบผลการเรียนของเด็ก ตลอดจนสามารถติดตามพฤติกรรมของเด็กจากครู-อาจารย์ ในโรงเรียนได้

ด้านการดำเนินงานขององค์กรของรัฐ

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ต้องการให้ทางราชการ เปลี่ยนวันหยุดของโรงเรียนที่อยู่ ณ ชุมชนไทยมุสลิมจากวันเสาร์-อาทิตย์เป็นวันศุกร์-เสาร์ มากกว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตาม ค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ ในรายการดังกล่าว ก็ล้วนแต่มีค่าเกิน แต่ไม่เกิน 3.95 ทั้งนี้ต่างก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงวันหยุดจากวันเสาร์-อาทิตย์ เป็นวันศุกร์-เสาร์ ก็จะเป็นการดี ที่เด็กมุสลิมสามารถไปละหมาดร่วมกับบุคคลอื่น ๆ ที่มีศรัทธาได้ อย่างไรก็ตามต่างก็เห็นว่า ถ้าเปลี่ยนแปลงไม่ได้ก็ไม่รู้สึกอะไร เพราะการที่ส่วนราชการต่าง ๆ หยุดวันเสาร์-อาทิตย์ มีมานานแล้วและทำกันทั่วประเทศ

- พบว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ, ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะยากจน ต้องการให้ทางราชการจัดหาหนังสืออ่านประกอบเกี่ยวกับศาสนาอิสลามสำหรับครูและนักเรียนได้ค้นคว้า ตลอดจนการให้มีการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาในโรงเรียนที่มีนักเรียนส่วนใหญ่มุสลิม และต้องการให้หน่วยงานของรัฐ เผยแพร่ความรู้ทางด้านศาสนาอิสลามแก่ผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาในชุมชนไทยมุสลิม มากกว่า ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ส่งบุตรหลานเข้าศึกษาต่อ ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่ไม่เคร่งครัดในศาสนา, และผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตาม ค่าเฉลี่ยของความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ ในรายการดังกล่าวก็ล้วนแต่มีค่า ไม่ต่ำกว่า 4.25 แต่ไม่เกิน 4.70 ทั้งนี้ต่างก็มีความเห็นเช่นเดียวกันว่า ต้องการให้ทางราชการจัดหาหนังสืออ่านประกอบเกี่ยวกับศาสนาอิสลามสำหรับครูและนักเรียนได้ค้นคว้า ตลอดจนต้องการให้มีการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษาในโรงเรียนที่มีนักเรียนส่วนใหญ่มุสลิม และต้องการให้หน่วยงานของรัฐ เผยแพร่ความรู้ทางด้านศาสนาอิสลามแก่ผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาในชุมชนไทยมุสลิมเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ก็เพื่อว่า นักเรียนและครู-อาจารย์ ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาในชุมชนไทยมุสลิมทั้งหลายได้มีความรู้ความเข้าใจในศาสนาอิสลามดีขึ้น และ เด็กนักเรียน

มุสลิมก็จำเป็นต้องไปเรียนศาสนานในช่วงกลางคืนก็ได้ ถ้ามีการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา
ในโรงเรียน

จากรายละเอียดเกี่ยวกับความต้องการของผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมที่มีต่อการ
บริการของโรงเรียนมัธยมศึกษาในด้านต่าง ๆ ในแต่ละรายการที่กล่าวมาทั้งหมดก็พอจะ
สรุปได้ว่า แม้ที่ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ จะมีปริมาณความต้องการ
ที่มีต่อการบริการของโรงเรียนมัธยมศึกษาในด้านต่าง ๆ แตกต่างกันในแต่ละรายการก็ตาม
แต่เนื้อหาของความต้องการก็ยังคงเป็นลักษณะเดียวกันคือ รายการความต้องการใดก็ตาม
ที่ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมเห็นว่าให้ประโยชน์และสอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน
มุสลิม ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะต่าง ๆ ก็ต้องการให้มีหรือเกิดขึ้นเป็นอย่าง
มาก ตรงกันข้าม รายการความต้องการใดก็ตามที่ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิมตามคุณลักษณะ
ต่าง ๆ เห็นว่า ไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนมุสลิม ผู้ปกครองเด็กไทยมุสลิม
ตามคุณลักษณะต่าง ๆ ก็จะมีความต้องการในรายการนั้นเพียงเล็กน้อยหรือไม่ต้องการเลย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยเกิดแนวคิดที่จะนำมาเป็นข้อเสนอแนะต่อผู้ที่มี
ส่วนเกี่ยวข้องในการให้การศึกษาแก่นักเรียนที่อยู่บ้านชุมชนไทยมุสลิม ดังนี้

1. ควรมีการจัดการอบรมครู และผู้บริหารที่ปฏิบัติงานอยู่บ้านชุมชนไทยมุสลิม
เกี่ยวกับศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทยมุสลิม เพื่อจะได้ปรับตัวให้เข้ากับ
สภาพสังคม และสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี
2. ควรจ้างครูไทยมุสลิมสอนศาสนาอิสลามเป็นผู้สอนหรือเป็นครูพิเศษให้
ทั่วถึงเด็กมากขึ้น เพื่อแบ่งเบาภาระของนักเรียนที่ต้องเรียน 2 แห่งในเวลาเดียวกัน
3. ควรจัดสัมมนาเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของบุคลากร
ที่อยู่บ้านชุมชนชาวไทยมุสลิม โดยเชิญ ผู้บริหาร ผู้นำท้องถิ่น และผู้นำทางศาสนา เข้าร่วม
สัมมนา เพื่อหาแนวทางที่พึงประสงค์ ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านชุมชนไทยมุสลิม

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกวิจัยเฉพาะในชุมชนไทยมุสลิมที่อยู่ในเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนคลองบางพรานสุรณัฒ์เท่านั้น ดังนั้นน่าจะมีการวิจัยลักษณะนี้ในพื้นที่อื่น ๆ และควรมีการศึกษาความต้องการของนักเรียน ตลอดจนควรมีการวิจัยว่าโรงเรียนได้สนองความต้องการของชุมชนไทยมุสลิมมากน้อยขนาดไหนควบคู่กันไปด้วย
2. ควรมีการทำวิจัยในลักษณะเดียวกันนี้ แต่ควรเปลี่ยนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ให้กลุ่มตัวอย่างสามารถตอบได้ในหลายสถานการณ์ของปัญหาและความต้องการ และในแต่ละสถานการณ์ควรมีเกณฑ์ในการแปลผลคะแนนที่เหมาะสม